

BRANDKÅRS-

tidsskrift

Nr 8 1958

40 ÅRG.

UPPLAGA 13.600 EX.

ORGAN FÖR SVENSKA BRANDKÄRERNAS RIKSFÖRBUND

REDAKTÖR OCH ANSVARIG UTGIVARE: ANDERS EKBERG

JAKOBSGATAN 14, STOCKHOLM C - TELEFON 21 36 06 - POSTGIROKONTO NR 4870

Uppvärmingsanordningar vid lantgårdarnas ekonomibyggnader

Nedanstående artikel är byggd på föredrag av agronom T. Centervall vid Skånska Brandkårsförbundets årsmöte den 22 april 1958 i Eslöv.

Med den fortskridande utvecklingen inom jordbruket — nya driftsformer och nya byggnadsätt — aktualiseras allt fler uppvärmningsproblem i lantgårdarnas ekonomibyggnader. Under senare år har också många nya typer av apparater och anordningar för uppvärmning kommit fram, och den intensiva reklam, som utmålar alla de revolutionerande fördelarna, tar inte alltid hänsyn till de nya riskmoment, som samtidigt tillkommer.

Varje sådant här problem kan ses ur en mängd olika synvinklar: driftstekniska, drifts-ekonomiska, hygieniska, brandskyddstekniska o. s. v. Nu är det i första hand ur brandskyddssynpunkt, men även i belysning av övriga intressen, jag hade tänkt diskutera de olika uppvärmningsmöjligheterna.

Varje värmekälla ett brandfaromoment.

Praktiskt taget varje värmekälla innebär ju helt naturligt ett större eller mindre brandfaromoment, beroende på anordningens konstruktion och uppställning, omgivningens beskaffenhet och givetvis också den s. k. "mänskliga faktorn". (I dag talar man ju knappast längre om slarv och vårdslöshet — nu kallas det den

mänskliga faktorn!) Brandskadestatistiken visar också tydligt att det är uppvärmingsanordningarna och därmed sammanhängande faktorer som utan tvekan är vår vanligaste brandorsak. För landsbygdens del kan man konstatera att mer än 1/3 av brandskadorna härrör därifrån.

Det är ju då ganska uppenbart att det för brandförsäkringen måste spela en betydande roll ur premiesynpunkt. I vissa fall kan det också — eftersom de flesta uppvärmningsproblem kan lösas på flera godtagbara sätt — bli fråga om ett premieval för den enskilde.

Sett med jordbrukets ögon och ur national-ekonomisk synvinkel får man naturligtvis inte övervärdera de här brandriskerna. De jordbruksekonomiska synpunkterna måste få komma i första hand. Å andra sidan får man naturligtvis inte bära sig åt hur som helst, utan hänsyn till brandskydd och brandförsäkringsbolag. Alla lagar och förordningar som utges av offentliga myndigheter måste utgöra grundvalen för brandskyddet. Det har ju också brandförsäkringsbolagen upptagit som ett grundvillkor, och därifrån kan försäkringsbolagen givetvis inte sanktionera några avsteg. I vissa fall har

försäkringsbolagen dessutom förtydligt eller exemplifierat lagens andemening i sina särskilda säkerhetsföreskrifter t. ex. beträffande eldstäder, där man i allmänhet kräver att en eldstad skall placeras i ett särskilt därför avsett eldstadsrum, som är åtminstone brandhärdigt.

Rådfråga expertis.

När det gäller anskaffandet av en uppvärmningsanordning skulle jag vilja kraftigt stryka under vikten av en noggrann planering. Den som bara skjuter upp lösningen av ett aktuellt uppvärmningsproblem, och det är mycket vanligt att man gör så, står där helt plötsligt med ett akut problem t. ex. vid en kraftig köldknäpp mitt i vintern och måste då ordna något provisorium eller köpa den värmeapparat, som det går att få tag på i en hast. Det är oftast på det sättet de sämsta lösningarna kommer till — både ur brandskydds- och ur driftsekonomisk synpunkt. Det vore bättre om man i stället redan tidigt utnyttjade den expertis som finns tillgänglig, på hushållningssällskap och andra statliga organisationer, hos brandmyndigheter, på försäkringsbolag, yrkesinspektörer o. s. v. för att söka komma fram till en vettig avvägning mellan de olika intressena.

Under en resa i Tyskland i höstas kom jag i kontakt med en del byggforskare, som arbetade på en radikal enhetslösning av problemet — en fast "klimatiseringscentral" för hela gården, från vilken man kunde draga ut enkla värmeledningar för vatten till de kringliggande byggnader, där man vid något tillfälle under året behövde extra värme. Genom att utnyttja en för bostaden ändock behövlig värmecentral på det sättet skulle man kunna komma undan med relativt små extra anläggningskostnader. Många gånger kan det nog vara både tekniskt och ekonomiskt riktigt att lösa gårdens uppvärmningsproblem på det sättet. Man kan kanske dra en viss parallell med utbyggnaden av ett elektriskt gårdsnät — redan på planeringsstadiet gäller det att ta hänsyn till behov, som kan komma i framtiden, inte minst för att slippa laborera med mer eller mindre brandfarliga provisorier.

Den som har kännedom om den disproportion som råder mellan lantbrukets byggnads-kostnader och markvärden förstår å andra sidan lätt att problemen oftast ligger annorlunda till. I många fall blir det nämligen billigare att installera vissa uppvärmningsanordningar mera tillfälligt än att isolera byggnaderna. Men då

kommer genast den hygieniska bedömningen av de olika uppvärmningsmetoderna mer i förgrunden.

Hur reagerar människor och djur för olika värmeförhållanden?

Att man uppfattar ett rum som kyligt eller dragigt kan bero på flera faktorer. Luftens temperatur som vi mäter med en termometer är bara halva sanningen. Vi kyls också själva genom utstrålning mot den kallare omgivningen — i proportion till temperaturskillnaden. Om vi skall värdera rummets temperatur måste vi därför också veta temperaturen på de kallare väggarna, där värmen rinner ut. Ett mellanting mellan luftens och väggarnas temperatur torde motsvara vår uppfattning.

Då man står invid en kall vägg, känner man att det drar från väggen — det är den ökade utstrålningen från den varma kroppen mot den kallare väggen vi uppfattar som drag. Draget kan naturligtvis också bero på att det blåser — att luften har för stor rörelse. För att upphäva den känslan krävs en viss övertemperatur hos luften.

Vid uppvärmning med infrastrålar bör man skilja på mörk och ljus värmestrålning. Den mörka, långvägigare strålningen från en strålkropp med en temperatur under 500° absorberas i den yttersta huden, medan den ljusa strålningen av lamptyp tränger djupare in i huden. Ekonomiskt sett skulle man alltså använda mörka värmestrålare, som ger samma värmekänsla för en mindre strålningsintensitet.

När det gäller varmluftsuppvärmning bör man också räkna med att den uppvärmda luften får en lägre relativ fuktighet, luften känns torrare. Speciellt för höns torde det ha betydelse.

Dessa korta hygieniska synpunkter visar att uppvärmningsproblemen alltså inte bara är en temperaturfråga, utan betydligt mer komplicerade.

Vilka uppvärmningsproblem har vi då i lantgårdarnas ekonomibyggnader?

Vi har sådana problem i nötkreatursstallar, svinstallar, hönsbus, spannmålstorkar, garage, maskinreparationsutrymmen, potatislagerhus, personalrum o. s. v.

I djurstallarna först och främst gäller det närmast att skapa ett lämpligt klimat för djuren. När det då gäller nötkreaturen har våra befintliga byggnader normalt en isoleringsgrad

som är tillräcklig för att täcka både transmissionsförlusterna (värmeförlusterna genom tak, golv och väggar) och ventilationsförlusterna (uppvärmningen av den friskluft som behövs för att bortföra den vattenånga som djuren producerat). Här är alltså normalt *djuren själva tillräcklig värmekälla*.

Isolera i första hand.

Skulle man ha för få djur i ett stall så att värmeproduktionen inte räcker till, bör man innan man tar till några extra uppvärmningsanordningar i första hand försöka begränsa stallets volym på ett enkelt sätt. Skulle isolationen vara för dålig kan man komma i den situationen att man vid kyla måste sluta ventilera för att kunna hålla värmen uppe — med fuktskador på byggnaden och en minskad produktion som resultat. Den bilden känner vi igen, speciellt från många svinstallar. *Isolering* av speciellt tak och golv med t. ex. halm kan då förbättra situationen avsevärt. Genom installation av *värmeväxlare*, som utnyttjar luftens värme till förvärmning av den inkommande friskluften, kan man också minska ventilationsförlusterna och därigenom även eliminera drag i stallet. Eftersom en värmeväxlare inte själv producerar någon värme är den brandofarlig.

Speciellt när det gäller gödsvinsproduktionen — där det ju tack vare lönsamheten många gånger gällt att utnyttja alla slags lokaler, även mycket dåligt isolerade stallar — behövs ofta ett extra värmetillskott. Vilka anordningar kan då komma ifråga?

Varmluftspannor allt vanligare.

Elektrisk värme är i allmänhet utesluten — av distributions- eller driftsekonomska skäl. *Infrastrållare* får inte användas i sådana lokaler med undantag för de speciella typer som godkännts för smådjursuppvärmning. Någon *elaerotemper* finns inte heller godkänd för uppställning i sådana lokaler, och de uppställningskrav som förutsätts för att man med en elaerotemper skall få blåsa in luft i sådana lokaler — utan rundercirkulation av luften — utesluter vanligen driftsekonomska en sådan användning. En apparat som däremot kan användas för bl. a. det här ändamålet och som också under de allra sista åren spritt sig med nästan lavinartad fart över landet är *varmluftspannan*. Att gå in på alla installationsföreskrifter som finns för en sådan anläggning medger inte utrymmet, men

jag vill med hänsyn till brandrisken understryka dels att varmluftspannan med säkerhetsanordningar måste vara godkänd av Kungl. Arbetarskyddsstyrelsen och dels vikten av att man låter brandchef och brandförsäkringsbolag inspektera anläggningen, innan den tas i bruk.

Hemmagjorda uppvärmningsanordningar brandfarliga.

För uppvärmning av smågrisar och kycklingar har jag redan nämnt de speciella s. k. *värmelampor* som SEMKO godkänt för det ändamålet. Tyvärr kan man inte 100 %-igt utesluta brandrisken med en sådan värmelampa — vilket ett fall i Skåne i vintnas visat — varför det är viktigt att installationen sker enligt de bestämmelser som gäller för godkännandet. Jag tror emellertid att om vi bara kunde få alla felaktiga och olagliga, hemmagjorda och provisoriska uppvärmningsanordningar för smådjursuppvärmning utbytta mot dessa godkända typer, så hade vi kommit långt både ur brandskydds- och driftssynpunkt.

Hönsrier dåliga brandriser.

När det gäller hönsrier har man tyvärr från brandskydds- och försäkringshåll mycket dåliga erfarenheter. Om det hänger ihop med att branschen är pressad eller beror på att hönsrier är speciellt brandfarliga med stora dammförekomster och mängder av uppvärmningsanordningar är inte lätt att säga, men man måste konstatera att hönsrier brinner ofta och att man får stora skador. I de flesta fallen har brandsaken också på något sätt anknytning till någon uppvärmningsanordning.

För att försöka komma till rätta med det har man från brandskydds- och försäkringshåll sedan många år ett samarbete med Svenska Fjäderfäavelsföreningen för att godkänna sådana här uppvärmningsanordningar. Utvecklingen har gått från *fologeneldade* apparater och t. o. m. koleldade fram till *elapparaterna*. På allra sista tiden har vi så mött ett nytt problem — *gasoluppvärmning* av hönsrier. Där kommer man närmast i strid med brandlagens bestämmelse om att bar eld inte får förekomma i brandfarliga lokaler. Man håller nu på med vissa experiment som kanske kan leda till att apparaturen kan omkonstrueras så att den kan tillätas under vissa förhållanden i brandskyddsmässigt bra lokaler. Men den saken är långt ifrån klar i dag.

Nya uppvärmningsproblem i kalla lösdriftsstallar.

Den som har följt våra egna erfarenheter i Sverige med kalla lösdriftsladugårdar och framför allt erfarenheter från Amerika känner nog till att åtminstone nötkreaturen har naturliga möjligheter att klara sig i låga temperaturer, om de bara har tillgång till torra och vindskyddade liggeplatser och tillräckligt med foder och vatten. Och utan att produktionen tycks gå ner. I och med att detta blir mer allmänt accepterat i vårt land, vilket vi väl kan räkna med på lång sikt, till båtнад för byggnadsekonomin och även driftsekonomin, skulle man vilja tro, att vi också skulle bli några uppvärmningsproblem fattigare. Men så tycks inte vara fallet.

I och med att djurens värmeproduktion inte längre kommer djurstallarna till godo måste vi ordna med extravärme i mjölkkrum, mjölkningssrum och mjölkningstallar. Eftersom det här är fråga om mycket sporadiska och kortvariga uppvärmningstillfällen skulle det ligga nära till hands att använda billiga och snabba värmesystem, t. ex. infrastrålar. Dessa apparater får emellertid för närvarande varken användas i fuktiga, våta eller brandfarliga rum. Man har också att ta hänsyn till vissa hygieniska synpunkter. En utredning pågår emellertid, som kanske kan föra till att problemet i vissa fall kan klaras upp på ett enkelt sätt.

I en kall lösdriftsladugård kan man också behöva värma de nyfödda kalvarna några dagar efter födseln. Där bör någon typ av *värmelampa* kunna komma till användning.

Värme vid tillfälliga arbetsplatser.

Men det är inte bara i djurstallarna som infrastrålar kan vara aktuella. Vi har också andra arbetsplatser t. ex. i *potatislagerhus*, i *kallgarage* och i *maskin- och reparationslokaler*. I ett kallgarage kan man också ha nytta av en motorvärmare. I ett *personalrum* kan man tänka sig en oljekamin. En sådan kan man däremot inte ha i en lokal, där öppen eld är förbjuden med hänsyn till brandfaran.

Spannmålstorkar aktuellt problem.

Till sist också några ord om *spannmålstorkar*, som väl är det uppvärmningsproblem, som just nu är mest brännande. Jag skall koncentrera mina synpunkter till några få punkter.

1. Bättre planering av torkbyggena vore önskvärt — då skulle anläggningarna bli både

drifts- och brandskyddsmässigt bättre, än vad som mycket ofta är fallet. Först på höstarna när skördevädet ser dåligt ut, brukar det bli efterfrågan på torkar.

2. En torkanläggning bör om möjligt placeras i en mindre byggnad eller ännu bättre i en fribelägen, där risken för värdeförstörelse genom brand inte är så stor.

3. Rökgestorkar, där man direkt använder förbränningsgaserna från en eldstad till torkning av spannmålen, och som oftast tillkommer i ett katastrofläge, är de mest primitiva och ur brandskyddssynpunkt farligaste. De kan normalt inte försäkras och måste placeras mer än 30 m. från försäkrade byggnader och lättantändliga upplag.

4. Torkar med varmluftspanna har man av erfarenhet varit mycket restriktiv emot. Här gäller som huvudvillkor att torken skall vara rekommenderad av Lantbrukets Brandskyddskommitté. I annat fall är förhållandet normalt detsamma som för rökgestorkarna. För installation måste man kort sagt uppfylla samma bestämmelser som för uppställning av en varmluftspanna.

5. Torkanläggningar där varmluften uppvärms indirekt över element med varmvatten eller ånga, accepteras generellt under förutsättning att värmeanläggningen installeras riktigt i pannrum.

Utvecklingen på torkområdet visar en klar tendens till övergång mot kallluftstorkning — ev. med någon tillsatsvärme — och kylagring på i varje fall de mindre gårdarna. På det sättet kanske de brandfarligaste typerna av torkar inte blir lika aktuella i fortsättningen. Det finns alltså anledning att hoppas att det såväl ur jordbrukets som ur brandskyddets synpunkt är ett steg i rätt riktning.

Till salu

Dodge Brandjeep utrustad med 750 l. vattentank och 1.800 ml. Albin frontpump lågvarvig, lämplig för mindre industri eller liknande.

Närmare upplysningar genom

Brandchef Algot Nilsson,

Fack 24, Vemdalen.

Tel. Vemdalen 38.

Nu är den oöverträffade PRESSAL-kopplingen ännu bättre

PRESSAL-kopplingen, för brandslang, har redan vunnit stora framgångar tack vare sin mycket låga vikt och sin tålighet. Nu finns en förbättrad PRESSAL-koppling att tillgå, utformad med ledning av vunna erfarenheter, och därmed når man ytterligare fördelar:

Även slanghylsan för 63 mm slang och inre hylsan för 76 mm slang är varmsmidad, och godset kring gummipackningen så starkt att kopplingen i sin helhet är sprängsäker vid slangens maximitryck.

En ny, bättre legering i slanghylsorna medförr att dessa inte kan spricka ens vid den mest ovarsamma hantering. Slangmontering med s. k. Brissmanhylsor sker obehindrat. Slanghylsans refflor har utformats så, att de passar såväl gummerad som ogummerad slang.

Genomloppets form har förbättrats, så att minsta möjliga motstånd erhålles. Känn på den släta ytan hos varmsmidade hylsor och se på den smidiga övergången i 76 mm-hylsan, som dessutom är fullständigt säkert fästad på inre hylsan!

PRESSAL-kopplingen fyller nu i alla avseenden SMS-fordringar och bär därför standardiseringsmärket — SIS. Den

är också godkänd av Civilförsvarsstyrelsen, för användning i civilförsvaret.

Nya rapporter om PRESSAL-kopplingens fördelar kommer ständigt. Man har provat den praktiskt i saltvatten, varvid metallens oföränderlighet bevisades. Man använder också PRESSAL-kopplingen vid slangutläggning efter jeep — kopplingen tål de mest ogynnsamma förhållanden och man kan knappast se märket efter den våldsamma framfarten...

Man kan själv göra samma enkla prov som Statens Provingsanstalt gjort: släpp ett par kopplingar i vågrätt läge från 10 meters höjd, på ett cementgolv! PRESSAL-kopplingen får på sin höjd något litet märke i godssets finish, men formen förblir intakt. En koppling av traditionellt material tål inte samma prov — den blir obrukbar.

Fördelarna med PRESSAL-kopplingen är obestridliga. Lättmetalllegeringen ger den synnerligen låga vikten, och varmsmidet den stora tåligheten. Legeringen och dess efterbehandling hos oss löser korrosionsproblemen, i det att metallen blir oföränderlig.

Ta kontakt med Er leverantör av brandredskap — då får Ni ytterligare upplysningar om PRESSAL-kopplingens fördelar! Ni kan också få AHA-katalogen över brandarmatur.

ANDERSSONS I LJUNG

A. H. Andersson & Co. AB • Ljung • telefon växel Ljung 340

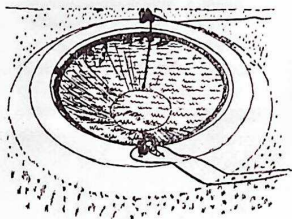

Bild 1. Principskiss och måttuppgifter på en provisorisk branddamm.

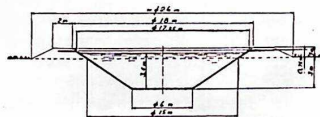

Bild 2. Grävningen utföres så att de upprävdade jordmassorna skall behöva omflyttas så litet som möjligt.

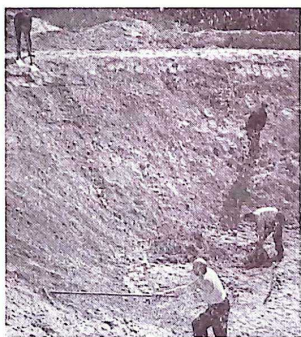

Bild 3. Efter avslutad grävning sker jämnning av dammens botten och sidor. Stenar o. d. grävs i samband härmed lämpligen ner i dammens botten.

Vi gräver krigsbranddamm

Av kapten Åke Stålemo.

Enligt civilförsvartsstyrelsens anvisningar för anläggande av krigsbranddamm, så bör man vid krigsbrandsläckning ha tillgång till vatten inom 300—400 meter från en brandfront.

Civilförsvartsstyrelsen begär också årligen medel för att färdigställa permanenta krigsbranddamm. Ett flertal dylika dammar har även kommit till utförande, främst i de större städerna.

Av ekonomiska skäl har emellertid den tank, i vilken de permanenta dammarna kunnat byggas, ej varit den önskvärda.

För att vid en eventuell försvarsberedskap snabbt kunna få tillgång till erforderligt släckningsvatten, så har civilförsvartsstyrelsen på riksbrandinspektörens initiativ och med välvillig medverkan av Stockholms stads gatukontor och Stockholms brandkår provat en ny metod för färdigställande av provisoriska krigsbranddamm. Metoden går i korthet ut på att man redan i fredstid på sådana områden där naturliga vattentag eller permanenta krigsbranddamm saknas, rekognoscerar och finner fram platser, där marken är "lätt grävbar".

Avsikten är sedan att man vid beredskap med användande av inmönstrade grävskopor skall utföra grävning av cirkulära fördjupningar, vardera rymmande ca 400 m³. Fördjupningarna fylls därefter med vatten. För att vattnet skall stanna kvar täcks dammens botten och sidor före vattenpåfyllningen med en tätningpresenning av plast. Dessa tätningpresenningar avses inköpas och upplagras i fredstid.

Vidstående bilder från en utförd provgrävning torde kunna ge en uppfattning om huvuddragen i tillvägagångssättet och om det slutliga resultatet. (Se omslagsbilden.)

Den omnämnda provgrävningen utfördes med en grävmaskin, vars skopa rymde 300 li-

ter. Den effektiva grävningstiden var 18 timmar. Under denna tid sysselsattes en grävmaskinist och en hantlangare. För jämning av kanter, påläggning av tätningspresenning, påfyllning av vatten, överskyffling av jord över tätningspresenningens kanter och iordningställande av uppställningsplats för motorsprutor etc. användes 6 man, vilka vardera hade en effektiv arbetstid på ca 7 timmar. Vattenpåfyllningen, vid vilken användes två motorsprutor klass 3, tog en tid av 2 timmar. I "kronologisk tid" var alltså dammen färdig 25 timmar efter påbörjandet.

Den använda cirkulära tätningspresenningen var tillverkad av hopsvetsade våder av en svensk 0,35 mm tjock PVC-plast utan vävinlägg. Beträffande hållfasthetsegenskaper m. m. hade plastmaterialet dessförinnan provats laboratoriemässigt av Stockholms stads gatukontor och försvarets forskningsanstalt.

Civildövarstyrelsens mening är inte att dylika provisoriska dammar skall ersätta planerade permanenta dammar. Dels kan man på många platser (exempelvis ur trafiksynpunkt) ej placera en öppen damm där ett vattentag är önskvärt. Vidare kanske marken ej är lätt grävbar på den plats, där en damm behövs. Dammar av detta utförande blir ej heller detonations- och frostsäkra. Slutligen kanske tiden inte heller kommer att medge att man hinner färdigställa dem före ett anfall etc.

Den nu färdigställda provdammen avses bibehållas och kontrolleras under så lång tid, att man kan bilda sig en säker uppfattning om dess funktionsduglighet. Härmed avses då främst dess förmåga att behålla vattnet (att

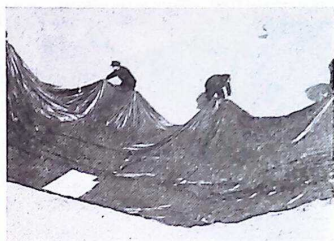

Bild 5. Sex man drar utan svårighet ena halvan av tätningspresenningen med sig upp för slänten.

Bild 6. Tätningspresenningen "säkras" provisoriskt genom påläggande av stenar utmed kanterna.

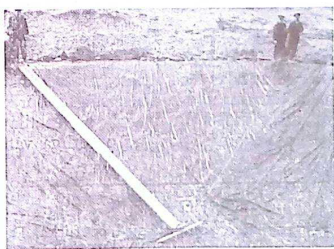

Bild 7. För att inte sugsilan och sugslangen till de motorsprutor, som sedermera skall ta vatten från dammen, skall kunna skada tätningspresenningen, så erfordras en eller flera sugsilstrännor.

Bild 4. Tätningspresenningen rullas ner för ena slänten.

Bild 8. Så är det dags att börja påfyllningen av vatt-net. "Överbliven" personal sysselsätter sig med att täcka över presenningskanterna med jord.

Bild 9. Uppställningsplats för motorsprutor ordnas.

tättningspresenningen under längre tid kan motstå vattnets tryck mot underlaget) och vidare ett klarläggande av isbildningens, kylans och värmens påverkan m. m. En önskan är bl. a. att man på något sätt med enkla och billiga medel skall kunna hindra dammens tillfrysning.

Om svaren på de uppställda frågorna blir positiva, så torde flera skäl tala för att dylika dammar (i avvaktan på att ett komplett nät av permanenta dammar blir färdigställt), bör kunna användas för att provisoriskt säkerställa det för brandsläckning i krig erforderliga vattenbehovet.

FÖR HET KÄRLEK?

Ynglingen hade varit ute med en flicka. Dagen därpå berättade han:

— Vi brann av kärlek — men så kom hennes pappa...

— Vad hände sen då?

— Tja, du förstår, han är vid brandkären!

Erfordras takstegar?

I april månad i år stod följande insändare att läsa i "S. L. T.":

"Sedan något år tillbaka har brandsynemännen på landsbygd och samhällen tagit sig för att lägga fastighetsägarna att uppsätta takstegar eller s. k. takliggare. Dessa anordningar har huvudsakligast haft till ändamål att underlätta sotarnas arbete.

I sista numret av landskommunernas tidskrift finnes refererat ett intressant utslag av regeringsrätten, som undanröjt ett brandsynebeslut i sådan fråga. Regeringsrätten har funnit att takstegar icke kan anses nödiga "till förebyggande och bekämpande av brand", varför fastighetsägaren befriats från skyldigheten att hålla takstegar.

Det ifrågasättes nu om icke detta prejudikat bör innebära, att fastighetsägarna även här i länet befrias från de kostnader och besvär, som är förenade med anordningarna ifråga."

Vederbörande länsbrandinspektör underställde Statens brandinspektion insändaren. I sitt svar den 2 juni 1958 skriver Inspektionen:

"Innehållet i det tidningsurklipp som fogats till handlingarna är icke helt korrekt och kan lätt föranleda missförstånd. Det rättsfall som åsyftas av insändaren torde på grund härav något närmare få kommenteras.

Det gällde här åtskilliga byggnader på landsbygden (Södermanlands län), vilka alla befundo sig i en ägares hand. Brandsynenämnden ålade ägaren att förse "samtliga fastigheter" med takstegar. Länsstyrelsen modifierade så till vida åläggandet som länsstyrelsen förklarade att "föreläggandet skulle avse sådana bostadsbyggnader, som vore uppförda i mer än ett plan och icke vore försedda med takluckor". Anmärkas bör i detta sammanhang att ägaren under ärendets gång medgav sig vilja uppsätta stegar på hus, vilka beboddes i två plan och stadigvarande nyttjades för bostadsändamål. Enligt länsstyrelsens mening borde emellertid skillnad inte göras mellan "sådana byggnader som bebos hela året och sådana som endast tidvis nyttjas".

Regeringsrätten fann för sin del vad i målet förekommit icke föranleda "till att det kan anses nödigt till förebyggande och bekämpande av brand att de i länsstyrelsens resolution omförmälda byggnaderna förses med takstegar".

Vid bedömandet av regeringsrättens utslag bör observeras att endast byggnader i mer än ett plan — d. v. s. ett plan jämte vind — blev

Branden vid Linberedningsverket i Laholm

Linberedningsverket i Laholm — numera det enda i sitt slag i Sverige — har åter drabbats av en svår brand. Senast detta verk lät tala om sig i vår facklitteratur var efter branden den 21/4 1955, då en industridammugare på grund av motorfel startade en explosionsartad brand i den dammbemängda beredningssalen. Icke blott industriledningen utan även allmänheten i Laholm är väl medveten om den brandfarliga tillverkningen, varför kraftiga tidningsrubriker följande dag visste att berätta om en förödande miljonbrand. De verkliga skadebeloppen stannade vid c:a 150.000 kronor samt en veckas driftstopp för reparation av maskiner och borttagning av rökluvt i lokalen. Framställningen av linfiber är nämligen mycket känslig för rökluvt och i detta fall insattes behandling med Airwick-preparat, vilket gav ett mycket bra resultat. För övrigt kan nämnas att fabriken är väl sektionerad, vitala branddörrar sprinklade och stora summor läggs årligen ned på ytterligare förhindra en eventuell brands utbredning.

Den senaste branden av betydelse — c:a fem brandtillbud per år — inträffade sent på kvällen den 1 maj i år. Himlen upplystes av en präktig brasa på Linberedningsverkets industriområde. Vad många hade väntat och fruktat hade inträffat. Det var den stora linladan, som brann, en lada som normalt är packad med torr linhalm från markplanet till taknocken.

föremål för regeringsrättens uttalande. Dessa nyttjades såsom sommarbostäder under en tid av 3—5 månader per år. Det var i fråga om dessa bostäder regeringsrätten ansåg det onödigt att för sotningens skull anordna takstegar. Byggnader i två plan, som stadigvarande nyttjades som bostäder, hade ju ägaren förbundit sig förse med takstegar. Dessa byggnader kom därför aldrig under diskussion.

För att återgå till tidningsurklippet, så bör sålunda anmärkas att regeringsrätten ingalunda uttalat att takstegar i och för sig är onödiga till förebyggande och bekämpande av brand utan endast tagit ställning till en viss, i målet aktuell typ av byggnader, bebodda under en del av sommarhalvåret.

*Ingvar Strömdahl
Stig G. Holmberg."*

Ladan har dimensionerna 122×26 meter med en taknockshöjd av 13 meter och är helt uppförd i trä med tak av korrugerad plåt. Den är delvis inbyggd i den övriga fabriken, som här ansluter med brandsäkra väggar och tak. Ladan är på mitten sektionerad med en brandmur, som har två öppningar. I markplanet en

Bild 1.

stor port, täckt med dubbla branddörrar och under noken en traversgenomföring, täckt med enkla järnluckor. Såväl dörrar som luckor är sprinklade på ömse sidor.

Branden började vid 22.30-tiden i den norra delen av ladan. Denna innehöll dels linhalm, buntat i kärvar från golv till tak, dels färdiga byggnadspaltor av hackad linhalm i staplar. På andra sidan brandmuren fanns enbart buntad linhalm ända upp under taket. En frisk vind förde ett intensivt gnistregn rakt över fabriken, bort mot ett flertal stora, utanför industriområdet belägna, linstackar, vilka endast delvis var täckta med presenningar. Läget var alltså upplagt för en större katastrofbrand.

Laholms borgarbrandkår var snabbt på platsen. Samtidigt larmades industriens egen brandkår och strax därefter även en avdelning från Halmstads brandkår — 2,5 mils körväg. Linladan var då övertänd fram till brandmuren. För brandchefen stod det genast klart att enda möjligheten att förhindra en ännu större katastrof var att koncentrera strålarna till de begränsande brandmurarna, hålla mängden av dammcykloner och filter på fabrikstaken under sträng bevakning med rörliga smalslängsled-

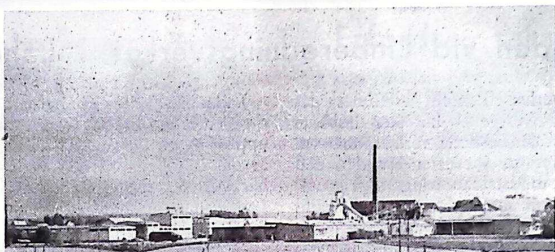

Bild 2.

ningar samt att få industribrandkårens vana människor att ta hand om bevakning och skydd inne i den känsliga fabriken.

Från industriens eget brandpostnät, som i 10" och 6" rör matades från en stationär pump vid Lagan om 2.850 l/min, prickades efter hand strålarna in runt den brinnande ladan och massor av vatten vräktes över elden. Förvånansvärt god effekt gav den vattenkanon, som från fabriksstaket sattes in mot elden framme vid ladans brandmur. Till denna mur knöts så småningom den avgörande frågan, om den skulle hålla mot den intensiva branden. Genom lågorna kunde man urskilja att vattenröret till sprinklerna över traversgenomföringen böjts och kanske var avbrutet. Två rökdykare fick krypande uppe på linhalmen från andra hållet ta sig fram till dessa luckor. Det visade sig att de enkla järnluckorna icke motstått värmen utan böjt sig och släppte in gnistor! Öppningen tätades med presenning och hölls under ständig bevakning.

När morgonen grydde kunde man konstatera att det lyckats för brandchefen och hans människor att hålla branden innanför murarna. Den svårsläckta linhalmen togs sedan med en grävmaskin över på lastbilar till en soptipp, där den fick fortsätta att brinna. Det skulle varit alltför tidsödande att släcka den.

Skadorna har av företaget beräknats till närmare en miljon kronor. (Hela fabriksanläggningen är brandförsäkrad för c:a 15 miljoner kronor.) Den brunna delen av ladan kommer nu att uppföras helt i sten och sektioneras med ytterligare en brandmur. De två övriga linladorna, 50 m. långa och även de helt av trä, skall avdelas med brandmur på mitten.

Brandorsaken är tyvärr ännu ej utredd. Fabriken hade stått stilla sedan kl. 17.00 föregående dag på grund av valborgsmässohelgen. Linhalm, även i fuktigt tillstånd, lär ej kunna självantända. Därför får också det bottenkikt av linhalm i den oskadade delen av ladan, vilket sugit upp mängder av släckningsvatten, ligga kvar till dess linpartiet ovanför — c:a 12 m. högt — tagits in för bearbetning. Prov med de hårt pressade linplattorna, som tillverkas av avfall från linproduktionen, har visat att dessa ej har tendens till självuppvärmning i staplarna. Förutom mordbrandteorin, som ej helt kan uteslutas, hyser polisen en svag förhoppning till hypotesen att en meteor eller flisor från denna kan ha slagit ned och tänt linhalmen. En person lär nämligen strax före brandutbrottet ha sett en meteor störta på himlen i riktning mot Laholm.

E. Castler.

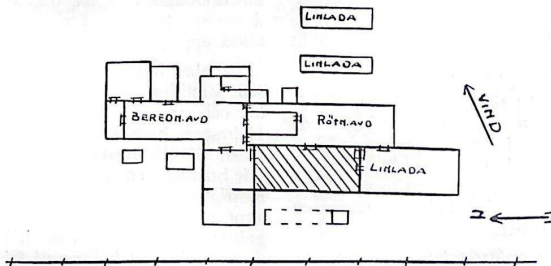

Bild 3.

Kungörelse om utdelning av stipendier

ur

Torsten Mohlins Stipendiefond

Under hänvisning till nedanstående "Bestämmelser för utdelning av stipendier ur Torsten Mohlins Stipendiefond" förklarar styrelsen för Torsten Mohlins Stipendiefond 1958 års stipendier till ansökan lediga.

Det sammanlagda belopp som i år står till förfogande utgör 3.190 kronor.

Ansökan om stipendium ställd till styrelsen för Torsten Mohlins Stipendiefond skall vara Statens Brandskola, Sturegatan 29, Stockholm Ö, tillhanda senast den 30 september 1958.

Närmare upplysningar kunna erhållas å brandskolans kansli, tel. 20 27 47.

Bestämmelser för utdelning av stipendier ur Torsten Mohlins Stipendiefond.

Torsten Mohlins Stipendiefond har till ändamål att genom stipendier bereda förtjänta elever vid Statens Brandskola möjlighet till fortsatta studier efter genomgången kurs vid brandskolan.

Endast den, som vid Statens Brandskola med godkänt avgångsbetyg genomgått brandbefälskurs av kat. I eller II eller gesäll- eller mästarekurs för skorstensfejare, kan tilldelas stipendium ur fonden. Stipendier ur fonden utdelas en gång årligen efter ansökningsförfarande.

Stipendieutdelning kungöres i Brandkärstidskrift, Brandskydd, Kommunalarbetaren, Skorstensfejariarbetaren och Svenske Skorstensfejaren i augusti månad. I kungörelsen skall anges det sammanlagda belopp som står till förfogande för utdelning. Ansökan om stipendium skall vara fondens styrelse tillhanda före utgången av september månad.

Stipendiefondens styrelse behandlar inkomna ansökningar så, att dess beslut föreligger senast före november månads utgång.

Ansökan om stipendium skall innehålla uppgift om:

1. sökandens fullständiga namn
2. födelsedatum
3. vid Statens Brandskola genomgången utbildning (slag av kurs och tiden för denna)

4. nuvarande anställning
5. de avsedda studierna (omfattning, plats, institution, tid m. m.) och deras ändamål
6. beräknad kostnad för studierna
7. ansökan om eller ev. tilldelning av annat stipendium för samma studieändamål.

Till ansökan skall fogas:

- a) bestyrkt meritförteckning
- b) tillstyrkande utlåtande från brandstyrelse eller brandchef.

Styrelsen för stipendiefonden bestämmer stipendiernas antal och storlek. Om möjligt skall därvid varje stipendiebelopp bestämmas så att det täcker de skäligen kostnaderna för resp. studier.

Meddelande om beslutade stipendier sker dels i ovannämnda tidskrifter, dels genom skrivelse till den (dem), som utsetts till stipendiat(er). Till sökande, som icke kunnat tilldelas stipendium, återsändes ansökningshandlingarna jämte meddelande härom.

Beviljat stipendium utbetalas till stipendiat efter den 1 januari nästföljande år, när han till stipendiefondens kassaförvaltare därom gör framställning. I samband härmed skall han avgiva skriftlig försäkran att genomföra studierna enligt uppgiven plan och att senast inom två månader efter studiernas avslutande till stipendiefondens styrelse avgiva studieberättelse.

TÄT

Absolut tät — även vid mycket högt tryck. Tryckhållfasthet för 38 mm garanterad till 45 kg/cm².

RÖTSÄKER

Fullständigt okänslig för röta — kan utan risk ligga våt i bilar och förråd.

STARK

Terylene i både varp och inslag ger slangen en hittills uppnådd styrka. Beläggningen kan bara med yttersta svårighet lossas från väven — ändå klibbar den inte.

OÖM

Synnerligen motståndskraftig — slitaget blir obetydligt. Opåverkad av kyla, värme, olja och ackumulatorsyra.

LÄTT

38 mm. väger mindre än 250 g/m.

MJUK

Mjuk och smidig i både vått och torrt tillstånd. Suger inte åt sig vatten — torkar mycket fort. Lätt att packa — kräver litet utrymme.

EKONOMISK

Mycket lagringsbeständig och kräver minimal slangvård — således mycket billig per utryckning.

**KUNGL.
CIVILFÖRSVARSTYRELSEN**

har testat Jonsereds Teryleneslang mot andra slangar — och funnit den vara överlägsen och i särklass.

Nu finns den perfekta brandslangen!

Nu är den här — den helsyntetiska, invändigt belagda brandslangen. Efter omfattande forskning och experiment har Jonsereds lyckats framställa en teryleneslang med plastbeläggning, som mer än motsvarar de krav nutida brandsläckningsteknik ställer på en brandslang. Jonsereds Teryleneslang, som finns i dimensionerna 38, 63 och 76 mm, överträffar på alla punkter Statens Brandinspektions och Kgl. Civilförsvarsstyrelsens fordringar på belagd slang. Summera egenskaperna — sedan väljer Ni Jonsereds Teryleneslang med garantimärket 2 blå ränder!

Jonsereds
där tradition förenas med modern teknik

**TERYLENE
SLANG**

38 m/m 63 m/m 76 m/m

**AUKTORISERADE
ÅTERFÖRSÄLJARE:**

Brissmans Brandredskap AB, Halmstad
AB Henrikssons Brandredskap, Stockholm -
Göteborg - Malmö - Sundsvall - Jönköping
Odenius AB, Göteborg
AB Pumpindustri, Göteborg - Stockholm

JONSEREDS FABRIKERS AB, JONSERED. Grundat 1833.

Brandförsvarsmål i Regeringsrätten 1955

12. (Dnr 240/1955 Inr.-dep.)

Ang. klander av brandsstyrelses beslut.

Skaftö nybildade kommun består sedan den 1/1 1952 av förutvarande Skaftö, Fiskebäckskils, Grundunds, Bokenäs och Dragsmarks landskommuner. I en av länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län den 20/1 1954 fastställd brandordning för Skaftö kommun föreskrevs, att för kommunen skulle finnas en av brandstyrelsen godkänd skorstensfejare. Sedan brandstyrelsen i kommunen vid sammanträde den 16/3 1954 beslutat att för en tid av 2 år godkänna P. O. Yman som skorstensfejare för kommunen, anförde skorstensfejarmästaren A. Söderberg i en till brandstyrelsen inkommen skrift bl. a. följande. Han hade den 19/11 1949 av kommunalnämnden i förutvarande Skaftö kommun antagits och godkänts som skorstensfejare för kommunen. Brandstyrelsens beslut inverkade icke på hans anställning som skorstensfejare i Skaftö kommun och han ämnade fullfölja sotningsarbetet i kommunen. Vid sammanträde den 26/3 1954 beslöt brandstyrelsen att från den 1/5 1954 uppsäga klaganden som skorstensfejare i Skaftö kommun. Häröver anförde klaganden besvär hos länsstyrelsen med yrkande, att beslutet måtte upphävas. Till stöd för besvären androg klaganden följande. I 18 § brandstadgan föreskrevs, att godkännande såsom skorstensfejare finge återkallas om skorstensfejaren icke vidare vore lämplig. Brandstyrelsen hade emellertid icke påstått att han vore olämplig. Inga anmärkningar hade tidigare gjorts mot honom. Upsägningen stred därför mot gällande lag. I förklaring över besvären anförde brandstyrelsen bl. a. Sedan kungörelsen införts i ortens tidningar om att en skorstensfejare skulle utses för kommunen, hade klaganden upplyst styrelsen om att han den 19/11 1949 godkänts som skorstensfejare för förutvarande Skaftö kommun. Då godkännandet utfärdats enligt en brandordning som upphört att gälla, kunde godkännandet icke gälla även för den nybildade kommunen. Klaganden hade därför uppmänts att på nytt anmäla sig som sökande, men han hade underlåtit detta. Klaganden åtnjöt sedan en längre tid tillbaka på grund av ålder och sjukdom tjänstledighet från en liknande befattning i Lysekil. Länsstyrelsen, utslag den 14/2 1955: Enär det av Skaftö kommun den 19/11 1949 meddelade godkännandet av klaganden som skorstensfejare, efter bildandet av Skaftö storkommun och fastställandet av brandordning för denna, måste anses vara förfallet senast den 1/5 1954, finner länsstyrelsen klagandens besvär ej föranleda någon länsstyrelsens vidare åtgärd. Regeringsrätten lämnade besvären utan bifall.

13. (Dnr 241/1955 Inr.-dep.)

Ang. föreläggande att vidtaga brandskyddsåtgärder.

Vid en av brandsynenämnden den 11/6 1955 förrättad brandsyn inom C. J. Lundbergs Läderfabriks Aktiebolag tillhöriga fastigheten Nyhem i Tryserums församling inom kommunen föreskrev brandsynenämnden, att garage för traktor icke — såsom då vore fallet — finge finnas i ekonomibyggnader samt att åtgärder i anledning därav skulle vara vidtagna senast den 15/9 1955. Länsstyrelsen i Kalmar län, där bolaget anförde besvär med yrkande att med uppförande av fribeläget traktorgarage å Nyhem måtte få anstå till den 1/8 1956 samt att ett befint-

ligt vagnskjul intill dess måtte få användas som uppställningsplats för en traktor, utslag den 3/9 1955, fann under visst villkor skäl medgiva det begärda anståndet till den 1/8 1956. I de underdåniga besvären yrkade brandchefen G. Carlsson å brandsynenämndens i Tjust-Ed kommun vägnar ändring i länsstyrelsens utslag. Regeringsrätten: Enär brandsynenämnden icke äger behörighet att föra talan mot länsstyrelsen i målet meddelade utslag, finner regeringsrätten besvären icke kunna upptagas till prövning.

14. (Dnr 243/1955 Inr.-dep.)

Ang. föreläggande att vidtaga brandskyddsåtgärder.

Enligt protokoll över en den 20/5 1954 förrättad allmän brandsyn inom viss fastighet i Djursholm beslöt syneförrättaren, att fast järnstege skulle anbringas på fastighetens värmeledningsskorsten senast den 1/9 1954. Sedan brandsynenämnden i staden i skrivelse den 31/1 1955 till länsstyrelsen i Stockholms län anmält, att vid efterbesiktning den 17/10 1954 föreläggandet befunnits icke vara fullgjort, och hemställt, att länsstyrelsen måtte vidtaga åtgärder i ärendet, fann länsstyrelsen, resolution den 31/3 1955, framställningen icke föranleda någon länsstyrelsens åtgärd. Regeringsrätten: Enär brandsynenämnden icke äger behörighet att föra talan mot länsstyrelsens i målet meddelade resolution, finner regeringsrätten besvären icke kunna upptagas till prövning.

15. (Dnr 244/1955 Inr.-dep.)

Ang. föreläggande att vidtaga vissa brandskyddsåtgärder

Enligt protokoll över den 14/9 1954 förrättad brandsyn inom Bostadsrättsföreningen Hedvigsborg 1 i Borås tillhöriga fastigheten Hedvigsborgsgatan 27 i Borås beslöt brandsynförrättaren — efter att i protokollet ha antecknat, att de från fastighetens lägenheter över vinden dragna imrören vore av sådan beskaffenhet, att allvarlig brandfara förelåg — att följande åtgärder skulle vara vidtagna senast den 15/10 1954: Imrören "avväxlas" från trä i bjälklagen med minst 5 cm. obrännbart material, skarvarna mellan i imrören ingående rördelar tillpassas och tätas noggrant, imrören avskiljas från vindstrymmet med lämpligt brandhärdigt material, varvid även huvarna över imrören brandhärdigt beklädas invändigt, "golvet" inom det sålunda bildade utrymmet beklädes brandhärdigt samt gallren i huvarna göras öppningsbara för rensning av imrören. Länsstyrelsen i Älvsborgs län, där föreningen anförde besvär med yrkande, att beslutet måtte upphävas, utslag den 10/3 1955: Länsstyrelsen finner de förelagda åtgärderna vara erforderliga ur brandskydds-synpunkt samt kostnaderna för dessa vidtagande icke vara oskäliga. På grund härav lämnar länsstyrelsen besvären utan bifall och föreskriver, att åtgärderna skola vara vidtagna senast den 1/5 1955. I de underdåniga besvären yrkade föreningen i 1:a hand, att Kungl. Maj:t måtte, med ändring av överklagade utslaget, undanröja det vid brandsynen meddelade beslutet, samt i 2:a hand, att anstånd med fullgörandet av de förelagda åtgärderna måtte medgivas till den 1/10 1957. Regeringsrätten: ej ändring, dock att den dag, före vilken de föreskrivna åtgärderna skulle hava vidtagits, bestämdes till den 1/3 1956.

Stig G. Holmberg.

Visste Ni

att **"TERYLENE"** — **Jonsereds helsyntetiska brandslang** är rötbeständig, mjuk, lätt, smidig, oöm för fukt, kyla och värme samt att den kräver *minimum av slangvård?*

att **"PRESSAL"** — **slangkopplingen** förutom *låg vikt och styrka* nu för 63 och 76 mm. slang även har *varmsmida hylsor* passande såväl *gummerad* som *ogummerad slang*, att metallen är *saltvattenbeständig* och *oföränderlig?*

Kontakta oss för offert och ytterligare upplysningar!

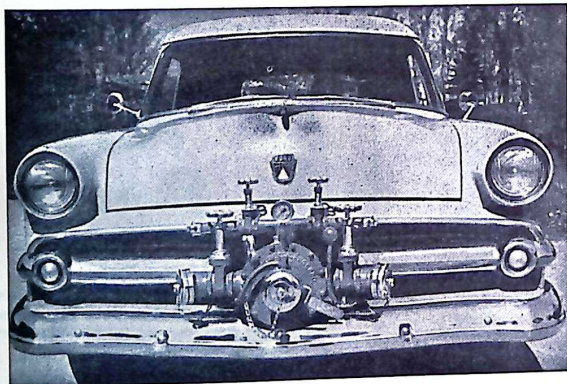
Auktoriserad försäljare av Jonsereds brandslangar

Brandredskapsfirman
Postbox 350

ODENIUS
AKTIEBOLAG

Göteborg 1
Tel. 17 31 20

Liten Frontpump - Centrifugalpump

för
900 l/min vid
9 kg/cm² och
2000 motorvarv.

Med avgasevakuering och synkroniserad koppling (pat.) till motoraxeln.

Wilh. Rubergs Fabriks AB, Långebro

Tel. Kristianstad 101 74, 101 78, 162 78

Var aldrig för säker

Ur "Motor" nr 15/1958 hämtar vi följande, som i hög grad angår våra läsare.

"Det här inträffade på motorvägen vid Botkyrka för ett par veckor sedan. Från södertäljehället kommer fem bilar. Fyra av dessa håller farter kring 90 kilometer och ligger i den vänstra filen. Den femte vagnens förare har emellertid mer bråttom och kör därför betydligt fortare. Före back-krönet ungefär i jämnhöjd med sjön Aspen kör han om två av de fyra vagnarna, får se de båda övriga och tänker köra om också dessa. Den "snabbe" bilföraren är då praktiskt taget över själva back-krönet.

Det blir emellertid ingen omkörning av de två vagnarna längst fram utan i stället en kraftig inbromsning och gir in bakom dessa. Anledningen är helt enkelt den att en brandbil plötsligt förvandlar den breda tvåfiliga körbanan mot Stockholm till en enfilig väg genom att använda den högra norrgående körfilen för att ta sig fram till en brinnande lastbil längre ned på motorvägen åt södertäljehället.

Vad hade hänt?

Man frågar sig med den omkörande bilisten "vad hade hänt om jag kommit några sekunder senare och mött brandbilen på själva back-krönet eller om någon annan vagn mött brandbilen på krönet". Man fick inte minsta förvarning om vad som komma skulle eftersom brandbilens sirener hördes först när den var ett tiotal meter borta. Vinden och motorbruset förtog dessförinnan alla ljud.

Avsikten med att här relatera fallet är inte att döma förarna på utryckningsfordon. Vi vet att de oftast klarar en mycket svår uppgift på ett beundransvärt sätt. Men samtidigt kan man inte undgå att fråga sig om omdömet i det här fallet var lite väl avtrubbat. Även om brandbilens förare ville komma så snabbt fram till den brinnande lastbilen som möjligt borde han ha insett att detta inte var skäl nog för att sätta andra trafikanters liv på spel.

I vilket fall som helst lär det oss att man aldrig kan vara nog försiktig — inte ens på motorväg. NOA."

Vi ha bett i:e byråsekreterare Stig-G. Holmberg om några kommentarer till ovanstående.

Ovanstående redogörelse ger verkligen en allvarlig tankeställare.

Gällande trafiklagstiftning ger som bekant

brandbils- och ambulansförare under utryckning en särskild förmånsställning. Denna bör under inga förhållanden missbrukas. Så har emellertid uppenbarligen skett i det här relaterade fallet. Visserligen känner man inte alla bakomliggande faktorer, och man saknar därför möjlighet att bedöma hur brådsakande hjälpbehovet var i det aktuella fallet. Men detta till trots vågar man bestämt påstå att den körning som här presterades av brandbilens förare var huvudlös och att det hela inte slutade med en katastrof var sannerligen inte dennes förtjänst. I sådant fall hade domstolen, då målet kommit dit, med stor sannolikhet ställt föraren till ansvar för grov vårdslöshet i trafik. Förmildrande omständigheter med hänsyn till att det var fråga om en utryckning hade säkerligen åberopats av svaranden-brandbilsföraren, men dessa hade säkerligen icke beaktats av domstolen. En körning på det sätt som relaterats i det aktuella fallet får helt enkelt inte förekomma!

Stig-G. Holmberg.

SUPERTYFON®

för brandalarm

Begär prospect nr 480

Stor hörbarhet.
Ringa luftförbrukning.
Oberoende av elektrisk ström.
Drivas från fristående behållare eller befintlig tryckluftledning.

KOCKUMS

MEKANISKA VERKSTADS AB • MALMÖ

GRUNDAT 1840

Ny brandbil i Vellinge

Bland de många besökarna vid Skånska Brandkärsförbundets årsmöte i Eslöv i år fanns brandchefen i Vellinge. Han hade gjort färden till årsmötet i kommunens nya brandbil — under inkörning — som han gärna visade för sina kolleger. Det är också ett intressant bygge och med tanke på de teoretiska artiklar om brandfordon, som publicerats i tidigare nummer av Brandkärtidskrift, torde väl nu ett reellt fall också intressera läsarna.

Fordonet har anskaffats för att ersätta en äldre brandbil. Kåren har för närvarande en redskapsbil med stora personalutrymmen. Den bilen är inte utrustad med pump eller vattentank men är försedd med draganordning för motorspruta. Resonemanget före byggnationen av den nya bilen hade gått ut på att man på den skulle medföra vatten, en begränsad mängd utrustning samt ett fåtal man.

Det beslutades att bygga en tankbil och man bestämde sig för en vattenmängd om 2.500 liter. Fordonet skulle förses med pump, tillräckligt med slang för en förstahandsuppgift och med den övriga utrustning, som kan behövas och kan betjänas av en släckningsgrupp om 3 man. Man bestämde sig för en utskjutsstege, en sats skarvstegar samt den verktygsutrustning och de handelsläckare som nu återfinnes i fordonets akterskåp. (Där kommer efter nästa anslagsperiod också att placeras ett pulverdimaggregat.) I sidoskåpen finner man slangen och armaturen.

Bild 1. Tankbilen utanför Vellinge brandstation. Vid den frontmonterade pumpen synes rullarna med 38 mm belagd slang med anslutna strålrör av den typ som vid öppnandet först ger spridd stråle och där-
efter sluten. — För att göra framkomligheten större har man icke försatt fordonet med fojlådor.

Inom vissa delar av kommunen finns vattenledningsnät med brandposter. För att kunna utnyttja dessa medföres 600 m 63 mm ogumnerad slang förutom de frontmonterade smalslangsrullarna, som innehåller vardera c:a 50 m, finnes ytterligare 400 m 38 mm gummerad slang på fordonet. Hytten har gjorts så stor att den rymmer två passagerare förutom föraren, vars separata säte är justerbart. Utrymmet bakom sätena utnyttjas för tryckluftapparater, persedlar, förbar islåda och kartor.

Karossen är byggd på ett amerikanskt chassi försett med en 140 hästkrafters motor. Axelavståndet är 391 cm, hela fordonet är 670 cm.

Vägnätet inom släckningsområdet är rikligt och stor del av vägarna är belagda. Chassiet medger en totalvikt om 8.350 kg och vid besiktning fastställdes fordonets tjänstevikt, d.v.s. fullt utrustat med undantag för vatten och slang, till 4.180 kg.

Otvivelaktigt kommer vattenlasten att väga 2.500 kg och om slangen säges väga 500 kg (300+200) samt de två passagerarna vardera 100 kg (med utrustning) skulle av maximilastens 4.170 kg 3.200 kg utnyttjas och en lastreserv om 970 kg finnas. Under förutsättning att man nu icke kommer att lasta fordonet med mer (pulverdimaggregatet är antytt) är marginalen drygt 10 %. Ingenjör C. G. Starck föreslog icke i sin artikel om "Tekniska synpunkter . . ." någon bestämd siffra som marginal, men antydde att den bör finnas. Det var minst två skäl för lastmarginal, dels att brandfordonet står lastat för jänman, vilket orsakar utmatning av bl. a. fjädrarna, dels blir fordo-

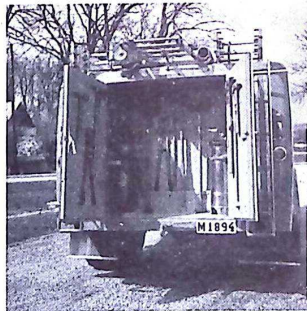

Bild 2. I bilens akterskåp förvaras verktyg. Som synes är det gott om plats och de befintliga handelsläckarna skall småningom kompletteras med ett pulverdimaggregat. Höjden till låsanordningen för utskjutsstegen är icke större än att man når den från marken.

Bild 3. I den rymliga hytten finner man bakom sätena plats för tryckluftapparater och personlig utrustning. Hytten är invändigt klädd med en oöm platta i ljus färg.

net rörligare och snabbare om icke hela lastkapaciteten utnyttjas, d. v. s. om det är lätt.

Det kan kanske också intressera läsarna hur man vid brandväsendet i Vellinge kommun planerat sin fordonspark. Det äldre fordon, som ersatts av tankbilen, skall efter renovering utrustas med en befintlig mekanisk stege och så småningom skall — om icke släckningsrådets storlek förändras — en del av den befintliga personal-redskapsbilens utrustning överföras på en jeep, som kan förses med släpkärror för olika ändamål.

Genom detta nytillskott har Vellinge kommun tagit ett steg framåt i sitt planerade utbyggnads- och ändringsprogram för sin fordonspark, till vilket kommunen lyckönskas.

Rq.

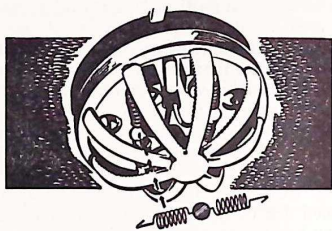

Bild 4. I sidoskåpen finnes slangutrustningen och armaturen. Som synes förvaras grovslangen dels dubbelrullad med ett snöre om rullen dels i slangkorg.

Teknisk Triumf

*vår termokontakt
för automatiskt brandalarm
är oöverträffad*

**SENSATIONELLT
SNABBUTLÖSANDE**

**UTBYTBAR
ALARMKROPP GER
STÄNDIG BRANDBEREDSKAP**

**AUTOMATISKT
BRANDALARM A-B.**

10 års erfarenhet

FABRIK- och HUVUDKONTOR

MALMKÖPING

Tel. Växel 338

STOCKHOLM

Bråvällagatan 8

Tel. 32 08 88

GÖTEBORG

Tel. 19 15 55

BRISSMANS Slangutläggare

Svenskt patent nr 153065

Patenterad även i ett flertal andra länder, däribland England.

Överträffad i snabb och säker slangutläggning, upp till 60 km. i tim. Lätt att packa, då slanglådan i de flesta fall är utdragbar på kullager. Kan byggas in i jeepar av olika slag, bilar och bogserbara kärror.

Torsionsfjädrade slangkärror tillverkas för 500 till 1200 meter slang.

Under de senaste 2 åren är vår slangutläggare såld till ett 50-tal brandkårer.

Jeepar byggas i olika modeller, med eller utan pump, efter överenskommelse.

Begär offert med Edra önskemål från

BRISSMANS BRANDREDSKAP AB
HALMSTAD Telefon 133 33

NYHETER från BRISSMANS

Vår patenterade **SLANGUTLÄGGNINGSLÅDA** tillverkas numera i alla önskade storlekar för jeepar, brandbilar och bogserbara slangkärror. Bogserbara slangkärror med **TORSIONSFJÄDRING** tillverkas även.

Vid inköp av slangutläggningslådor så se till att Ni får en **BRISSMANLÅDA**, ty den är den enda som kan lägga ut slang i utryckningsfart. Den betjänas endast av bilföraren. Se även till, att licens- och patentnummer 153065, finnes anbringat på lådan, ty eljäst är den ej laglig.

TELELUX en ny stavlampan med laddbart batteri, obegränsat antal uppladdningar, batteriet insättes direkt i en vanlig väggkontakt för växelström. Helt syrefritt varför kontakter och hylsor håller, — det enda som förbrukas är glödlampan.

Begär pris och närmare upplysningar från

BRISSMANS BRANDREDSKAP AB
HALMSTAD Telefon 133 33

Knappar
Möss- och
Medlemsmärken

för Svenska Brandkårens Riksförbund
enligt ovanstående avbildningar

C. C. SPORRONG & Co.

Kungsgatan 17

Stockholm 7

Tel. 22 56 60

Med Squad 2. Detroit Fire Department

Ljudet från bilens siren förstärks vid passerandet av gatukorsningar genom en handmanövrerad mäsingsklocka, som skötes av brandförman Wilkins. Föraren nedbringar hastigheten något då vi ändra färdriktning eller korsa gator. Vagnen stannar utanför en port. En av mina "medresenärer" i hytten tar med sig en portabel inhalationsapparat, en annan tar två stycken filter och en tredje en hopfälld bår med bärselar. Själv kan jag inte hitta något bättre än en handlykta och följer efter befälhavaren Wilkins och hans tremannagrupp. — Det är en 60-års man med svår andnöd som uttryckningen gäller. Båren kommer inte till användning, utan mannen placeras sittande i en stol med armstöd. Han får syrgasinhalation från det bärbara aggregatet under transporten till fordonet. Väl inne i detta utnyttja vi ett stationärt aggregat. Mannen lämnas in på polikliniken för brådskande olycks- och sjukdomsfall. Sedan vi passerat svängdörrarna i bottenvåningen står en läkare och läkarbiträden beredda att omedelbart bispringa patienten — han kan vara ung eller gammal, slagskämpe eller polis, vit eller färgad. — En läkare fiskar upp ett metallock ur halsen på en liten pojke i ena änden av lokalen medan pojkens mor gråter hjärtslitande och brandförman Wilkins försöker lugna henne. Samtidigt blir en slagskämpe, som skjutit en polis i benet, hopsydd med åtskilliga stygn i en hytt strax intill.

Vi lämnar vår astmapatient och sätter oss i bilen igen. Wilkins slungar ut i etern de tre orden: Squad 2 in (service), d. v. s. vi är beredda ta i håll med en ny uppgift redan under färden tillbaka till brandstationen och låter alarmcentralen veta det. Det börjar ljusna. Jag känner mig ruggig trots den varma fordonshytten och den halvlånga fodrade regntäta brandmannarocken med karbinhaksknäppning.

Detta var fjärde uttryckningen sedan sent i går kväll. Först- en mätlig eldsvåda i ett tvåvånings provisoriskt trähus. Vid undersökning av "lägenheterna" närmast det brandskadade rummet visade de sig nästan genomgående vara möblerade med en säng, en stol och en TV-apparat! Behovet av TV-apparat och bil anses här ofta större än av en rymlig bostad. Larm nummer två var ett falskt larm d. v. s. en körtur, och nummer tre en person som definitivt lämnat bekymren i denna världen bakom sig liggande i sin säng. Polispersonal, som anlände nästan samtidigt med oss tog hand om fallet. Lika snabbt klarades inte olyckan i renhållningsstationen i förrgår natt. Där hade en kranmaskinist

av någon anledning matats in mellan två stora kuggjul c:a 5 meter över golvplanet och delvis krossats. Där hade vi inte kunnat hjälpa. Först sedan en ej chockskadad kranmaskinist tillkallats kunde det ena hjulet föras så långt åt sidan att mannen kunde frigöras och den ej klättringshågade likbesiktningsmannen (coroner) fick så till slut sin vilja fram: "Tag ned mannen, så jag får se honom".

Nu backar vagnen in i garaget och mina kamrater har redan tagit av sig sina rockar, hjälmar och vantar och lagt dem ifrån sig på de båda utmed vagnens långsidor löpande bänkarna. Bakdörren slås upp och ut hoppar vi. Medan vi tvättar sömnen ur ögonen lyckas någon duka fram kaffe på bordet, som står snett bakom utryckningsvagnen. En stunds samspråk vid kaffet följs så av morgonbestyrens räkning, tvättning... Om en stund kommer utvilade brandmän och avlöser oss; de som har dagskiftet denna vecka.

Squad 2 omfattar en personalstyrka av tre befäl och tolv man. Tillgången på en captain, en lieutenant och en sergeant är en borgen för att normalt minst ett befäl finns i tjänst för varje skift. Ibland är både captain och sergeant i tjänst. Skulle av någon anledning (sjukdom, semester) inget befäl finnas i tjänst tjänstgör en brandman som tjänsteförättande förman. Captain och övrigt befäl svarar för bl. a. utbildning och disciplin inom sin avdelning. Den utbildning och fostran som en föredömlig och skicklig captain kan ge sina underordnade är mycket värdefull. Svårigheten för chefen och samtidigt hans stora fördel — beroende på vad slags karl han är — ligger i den nödvungna intima kontakten under tjänstens alla timmar. Måltider och "TV-spisning" sker nämligen gemensamt i dagrummet (garagets inre del). Därtill kommer instruktions-timmar och underhåll å eget fordon och egen materiel m. m. allt under ledning av captain eller det befäl som i hans frånvaro svarar för utryckningsenheten. En möjligast friktionsfri tillvaro är nödvändig för att kunna fördra densamma. Den enda möjligheten till "privatliv" är genom att nattetid dra filtern över huvudet.

Förläggningen utgöres av en sovsal ovanför vagnhallen där all obefordrad personal samt sergeant har sina sängar. Ett fåtal stolar fullständiga möbleringen tillsammans med ett antal skåp för sängklädernas förvaring under dagen. Omklädnadsrummet med klädskap, som påminner om ett svenskt idrottsplatsdito, är försett med handfat, duschar

och toaletter. I ett spartanskt inrett rum i anslutning till vagnhallen får chefen slumra in mellan uttryckningarna. Sergeant däremot har sin säng i sovsalen strax intill en av glidstängerna. Dessa omgärdas av en spärrad lucka i golvet. Genom en lätt spark med foten släpper luckans spärr och luckan kring glidstängningen öppnar sig uppåt.

Den andra kvällen bäddade jag (liksom den förstta) i den säng som sergeant brukade använda. Han gjorde sitt bästa för att upplysa mig om att jag lagt beslag på hans säng — men tyvärr för honom ville jag inte förstå vad han sa. Med erfarenhet av den första nattens korta uttryckningstider, c:a 20 sek., ville jag inte ta risken att bli placerad i ofördelaktigt utgångsläge. Sergeant utkämpade en strid inombords mellan å ena sidan viljan att återtaga sin sängplats och å den andra kollegialiteten mot ett gästande brandbefäl. Den senare segrade. Han insåg väl att det ej rörde sig om mer än ett fåtal nätter.

Vid utryckning satte sig fordonet som regel i rörelse samtidigt som siste man steg in genom bakdörren. Förare och befälhavare antrände fordonet genom sidodörrar; befälhavaren först sedan han hämtat adressen i vaktrummet, c:a 5 meter från fordonet. Vid framkomsten till en brandplats lade man särskilt märke till att varje brandman som steg av ett fordon tog med sig någon materiel. I ett brandskadat större rum i en villa där ett tiotal brandmän arbetade kom tre hakstötter av varierande längd, två yxor, kofot-bräckjärn, handlyktor m. m. till användning. Innan fordonet stannat är brandmannen färdigklädd och håller sin utrustningsdetalj i handen! Förvisso är det inte bara lämpligt att få en uppsättning verktyg framburna till brandplatsen utan även psykologiskt riktigt att var man har något att utföra och att utföra utan order.

Någon svårighet att urskilja vilken avdelning en brandman tillhör föreligger inte eftersom varje brandmans hjälm med stora bokstäver och siffror ger upplysning om bärarens specialitet och avdelningens nummer inom denna såsom t. ex. S 2 för squad 2, L 10 för laddar 10, E 20 för engine 20.

I årsberättelsen för Detroit Fire Department av år 1953, skriver brandchef Edward J. Blohm bl. a.: "Släckningsdivisionen uttryckte 19.014 gånger för brand under 1953, av dessa voro 11.609 verkliga bränder. Brandkåren uttryckte också till 4.031 speciella nödlägen för att lämna hjälp omfattande livräddning, första hjälp vid olycksfall, gas- och kylskåpsläckage och olika andra nödvändiga anledningar. Den bedrivna räddningstjänsten för allmänheten av squad companies har fortsetts under hela året. Förutom utförande av allmänna släckningsuppgifter

vid alla bränder, visar statistiken för squad companies i hela staden att 1.993 personer blev återupplivade och 1.607 personer blev transporterade till sjukhus. De sju strategiskt placerade squad companies utföra, förutom tillförande av personalstyrka vid bränder, en humanitär och outhärlig räddningstjänst åt allmänheten".

Eftersom S 2 ej disponerar över helskyddsapparater utan endast koloxidfilter får de "ta mycket stryk" i samband med inträngandet i rökfyllda lokaler. Ventilation (utluftning av brandområdet) är på grund härav ytterst väsentligt och ägnas också stort intresse, men utföres ofta på ett brutalt sätt. Lättast öppnas fönster och dörrar för horisontalventilation. Stegpersonalen får stå för erforderlig håltagning i tak sedan eventuell livräddning utföres.

Utän att vilja förringa övriga companies insatser är jag Detroit-brandchefen Blohm tacksam för att han valde just squadron nr 2 vid Alexandrine St. som studieobjekt åt mig nattetid under mitt veckolånga uppehåll i staden Detroit (1,8 milj.), Michigan USA, i januari 1954. Dels hade vi många utryckningar och dels varierade utryckningarnas karaktär på ett intressant sätt. Sist men inte minst var det kunniga och trevliga pojkar i squad 2.

Nils Friman.

Under förutsättning att stadsfullmäktige godkänner befatningens återbesättande kungöres härmed befatningen som

Brandkapten

vid Västerås stads yrkesbrandkår till ansökan ledig med tillträde snarast möjligt.

Sökanden skall ha genomgått Statens brandskolas brandchefskurs, kat. I.

Lön enl. lönegrad A 16. Beklädnadsersättning 525:—/år.

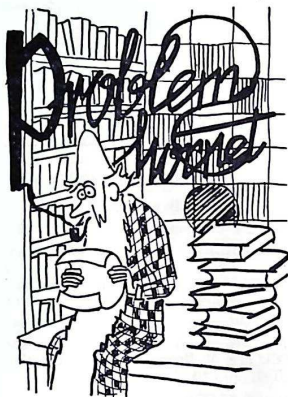
Sökande som önskar tillgodoräkna sig tidigare tjänstgöring för löneklassuppflytning skall ange detta i ansökan.

För befatningen gäller stadens tjänste- och pensionsreglemente.

Till Västerås stads brandstyrelse ställd ansökan, åtföljd av åldersbetyg skall vara insänd till Brandchefen i Västerås senast den 30 augusti 1958.

Västerås den 11 juli 1958.

Brandstyrelsen.

Kan Du klara följande frågor?

1. Vid brand i en kemisk tvättinrättning med delar innehavaren, att en större mängd "tri" (trikloretylen eller kolteetraklorid) finns i den brinnande lokalen. Föreligger fara för explosion eller andra risker, var till hänsyn måste tas vid släckningsarbetet?
- 2 a. Hur länge räcker en dunk skumvätska (c:a 30 kg) då man använder ett vanligt skumrör av Komet-(Meteor)-typ?
b. Är det riktigt att saltvatten ger ett sämre skum än sötvatten?
3. Man hör ibland sägas att risken för bränder vid flyghaverier kommer att minska avsevärt sedan flyget övergått från bensinmotor drivna propellerplan till reoplan, drivna med s. k. "flygfoto-gen". Är påståendet riktigt?

Svar i nästa nummer.

Svar på frågorna i nr 7/58:

1. En brandbils vattentank rymmer 850 l. Det första angreppet vid en brand utföres med två till bilens pump kopplade 38 mm smalslangar, som vardera är 40 m långa och försedda med 7 mm munstycke för samlad stråle. Hur länge räcker vattnet i tanken?

Svar: För att vattenfylla slangarna åtgår drygt en liter per meter, d. v. s. omkring 100 l. För släckning kan således användas 750 l. Ett 7 mm munstycke är hälften så stort som ett 10 mm (7×7 jämfört med

10×10) och lämnar därför omkring 75 l/min vid ett munstyckstryck av 6 kg/cm². Två sådana munstycken ger samma vattenmängd som en "tia", alltså 150 l/min. Vattnet kommer därför att räcka $\frac{750}{150} = 5$ minuter.

2. Hur stor är friktionsförlusten i 38 mm invändigt belagd smalslang då slanglängden är omkring 50 m och man använder: a) 10 mm munstycke? b) 14 mm munstycke?

Svar: En enkel minnesregel säger att vid 50 m slanglängd friktionsförlusten med en "tia" (= 10 mm munstycke vid munstyckstrycket 6 kg/cm²) utgör 1 kg/cm². Ett 14 mm munstycke "kostar" fyra gånger så mycket, alltså 4 kg/cm². (Jämför artikeln "Smalslangen som manöverledning" i Brandkärstidskrift nr 6/1955.)

3. Hur länge räcker vid arbete på brandplats en tryckluftapparat med en 5-liters behållare fylld till: a) 150 atö? b) 200 atö? c) Hur länge räcker behållaren vid dykning till 10 m vattendjup?

Svar: Man räknar som norm med en luftförbrukning vid arbete på brandplats (rökdykning) av 40 l/min. En 5-liters behållare innehåller vid fyllning till 150 atö $5 \times 150 = 750$ liter luft av atmosfärtryck och vid fyllning till 200 atö $5 \times 200 = 1000$ liter. Varaktigheten blir därför $\frac{750}{40} =$ c:a 18 minuter

resp $\frac{1.000}{40} = 25$ minuter.

På 10 m vattendjup utsättes en person för ett totalt tryck, som utgör summan av lufttrycket (1 kg/cm²) och vattentrycket, som är 10 m. vattenspelare, d. v. s. också 1 kg/cm². Den inandade luften måste ha samma tryck som det yttre trycket på personen, alltså 2 kg/cm². Den medförda luften motsvarar nu bara hälften så stor volym som vid arbete på land och användningstiden blir också blott hälften, d. v. s. omkring 9 resp. 12 min. Dessa tider äro ju mycket korta och därför användes vid dykning vanligen apparater med två behållare. (Jämför bildbandet "Rökskydd — tryckluft" och texthäftet till detsamma.)

Karl-Ejnar Nilsson.

Brandskador under juni för 13 milj. kr.

Under juni månad i år uppgår brandskadorna preliminärt till 13 milj. kr. mot 7,5 under samma månad 1957, meddelar Försäkringsbolagens upplysnings-tjänst. Det totala brandskadebeloppet för första halvåret är därmed uppe i 63 milj. kr. Motsvarande siffrorna i fjol var 58 milj. kr.

Bemärkelsedagar

50 år.

Brandchefen och länsbrandinspektören *Harry Hällebrand*, Kristianstad, fyller 50 år den 26 augusti.

Många äro de vänskapsband, som knutits mellan H H och brandkårsfolket i Skåne under drygt de två decennier han verkat här.

Skånska brandkårsförbundets medlemmar med länsborna i spetsen sällar sig till gratulanternas skara, tacka för ett särdeles trivsamt och värdefullt sam-

arbete och önska den skicklige yrkesmannen och gladlynte vännen allt framtida väl.

Rg.

40 år.

8/9 Liljekvist, R., brandmästare, Finspång.
29/9 Jadö, B., brandchef, Hässleholm.

BRANDKÄRSTIDSKRIFT

Organ för Svenska Brandkärernas Riksförbund
Utkommer omkring den 15 varje månad

Prenumerationspris: 7:— kr/år. Vid samtidig beställning av minst 5 ex. = 5:—kr/år. (Likvid sändes till Brandkärstidskrift, Jakobsgatan 14, Stockholm. Postgiro 48 70.)

Redaktör och ansvarig utgivare: Brandchef A. Ekberg, V. Promenaden 55, Norrköping. Tel. 293 70.

Annonschef: Förbundsdirektör A. Hegen, Jakobsгат. 14, Stockholm C. Tel. 10 50 25.

OBS! Annonsmanuskript måste vara annonschefen tillhanda senast den 20 i månaden före den, då annons önskas införd.

Fullständig säkerhet vid alla förekommande brandrisker med

CEAG-Handeldsläckare CEAG-Aggregat

CEAG-Släckningsfordon

CEAG-Stationära Släckningsanläggningar

PULVERDIMMA - SKUM - CEAGOL
KOLSYRA - ELEKTRONVATSKA

**CONCORDIA ELEKTRIZITÄTS AG
DORTMUND**

Representant i Sverige:
**EWERT WILHELMSSON
BRANDREDSKAP
VAGNHÄRAD**

Telefon 29

Telefon 29

CEAG

